

Arne Kalland og Pamela Asquith: Naturopfattelser – idealer og illusioner

Et meget andet billede af japaneres holdning til miljø og natur fremgår af efterfølgende tekst – og i 2013 kan man selv medtænke katastrofen ved atomkraftværket Fukushima efter jordskælvet og tsunamien den 11. marts 2011.

Den almindelige antagelse, at japanere elsker naturen, er blevet udviklet og gentaget i hundreder af år – både af japanere og fremmede observatører. Tæt forbundet hermed er den tilsvarende udbredte opfattelse, at japanere lever i harmoni med naturen, hvilket ofte sættes op over for Vestens påståede forsøg på at ”besejre naturen”. Hvem der end bliver præsenteret for Japans ”essens” – turister, kunstnere, forretningsfolk eller studenter – vil under en eller anden indpakning højst sandsynligt finde et sådan billede af forholdet til naturen. Det kan være årstiden – en kvist fra et nyudsprunget blommetræ, blå iris, røde ahorn-blade, aber i sne eller et landskab i frost – eller det kan forekomme i billeder af en have, små men rige på symboler – et bonsai-træ, et traditionelt hus med elegante simple linjer udelukkende lavet af naturprodukter, som smelter ind i naturen som omgiver det. Selv billeder af højteknologiske produkter som *shinkansen*, højhastighedstoget, computere eller toiletruller udsmykkes eller forskønnes med billeder med årstidernes bladløv.

Denne optagethed med naturen opfattes som værende grundlagt i en medfødt æstetisk sans for det skønne, som har eksisteret siden oldtiden. Men mere end æstetik. ”Værdsættelsen af naturen er en blanding af æstetik og religiøsitet”, skriver H. Byron Earhart¹. Edward Olsen har en tilsvarende² pointe, når han skriver at ”æstetik i Vesten er ”en slags værdsættelse af kunst”, hvorimod det er en integreret bestanddel af religiøse værdier i Japan. Også for Daisetz Suzuki³ er de to størrelser intimt forbundne: ”Værdsættelsen af det skønne is i bund og grund religiøs, for hvis man ikke er religiøs, kan man ikke opdage og nyde det, som er ægte skønt.”

Den tætte relation mellem en æstetisk værdsættelse af naturen og det religiøse ses for

¹ Amerikansk religionsforsker. Henvielsen er til *A Religious Study of the Mount Haguro Sect of Shugendo* (Sophia University 1970), s. 4.

² ”Man and Nature: East Asia and the West,” *Asian Profile* 3(6) (1975), s. 637.

³ Den store formidler af især zenbuddhismen til Vesten (1870-1966). Her citeret fra *Zen and Japanese Culture* (1988), s. 363.

eksempel i shinto, hvor kami (guddommene) formodes at have taget bolig i genstande i naturen, som giver mennesker en følelse af ærefrygt eller åndelighed, som solen og månen, klipper, floder, gamle træer, huler, blomster, dyr og mennesker med en speciel karakter eller samfundsposition. Faktisk er naturfænomener selv afkom af guddomme, ifølge japansk mytologi. Naturen er således guddommelig og repræsenterer kami. Ifølge Takasumi Senge, øverste præst i den store Izumo shinto-helligdom: ”Der er ikke noget sted, hvor guddommen ikke befinder sig, selv ikke i de vilde bølger [...] eller i de vilde bjerges skød.⁴” Naturen og den åndelige verden er uadskillelige. [...]

Det første moderne tilfælde af massiv forurening kom i forbindelse med Ashio kobberminerne [...] som ødelagde 40.000 hektar glimrende landbrugsjord til risdyrkning⁵. [...] Men det var de ”fire store” som i 1960erne og 1970erne sendte chokbølger gennem hele landet. *Itai-itai*-sygdommen – kaldet således på grund af de smerter den forårsagede⁶ - i Toyama-området blev først rapporteret allerede før 1920, men adskillige årtier gik førend de skyldige i Mitsui-fabrikken blev ført for retten for at have udledt tungmetaller og cadmium i en nærliggende flod. Udledninger fra den petrokemiske industri i Yokkaichi, en by med 250.000 indbyggere, gjorde fisk uspiselige og tusindvis af mennesker blev berørt af luftforurening. Men den mest hjerteskerende af alle miljø-katastrofer indtraf utvivlsomt i Minamata, hvor hundredvis af mennesker døde og tusindvis blev invalider for resten af livet på grund af kviksølvforurening. I 1964 blev et nyt tilfælde af Minamata-syge rapporteret i Niigata. Disse ”fire store” tilfælde var kun toppen af isbjerget. I 1975 blev der rapporteret om høje koncentrationen af cadmium overalt i Japan, og samme år afslørede det at modermælk fra japanske kvinder var forurenede med PCB, DDT og BHC.

Hvordan kan man forklare sådanne nedværdige tilstande samtidig med at medregne japanernes ”kærlighed til naturen”? Karen Colligan-Taylor⁷ har undersøgt moderne japanske romaner, som behandler personlige ulykker forårsaget af forurening, og

⁴ Citeret fra Nakamura Hajime *Ways of Thinking of Eastern People* (University of Hawai'i Press 1964), s. 350.

⁵ I 1874 opdagede man kobberminernes forurening af to store floder i den nordlige del af hovedøen Honsho. Ifølge *Kodansha Encyclopedia of Japan* forurenede minerne markerne, med store erstatningssager til følge, helt op i 1970erne.

⁶ *Itai* er ordet for smerte og for udbruddet ”av” på japansk.

⁷ I bogen *The Emergence of Environmental Literature in Japan* (1990).

hendes argument er, at japanere forholder sig til en konventionel opfattelse af naturen og ikke en opfattelse baseret på erfaring. [...] Hun tilskriver denne holdning til det faktum, at japanere har fået større afstand til ”den empiriske natur” på grund af hastig befolkningsudvikling og industrialisering, med et tilsvarende tab af naturområder siden Meiji-tidens begyndelse, hvilket har fået gennemsnits-japaneren til ”i tiltagende grad at se naturen gennem kunsten”. Tilsvarende kunne Stephen R. Kellert⁸ i et tilsvarende studie af menneskers holdning til den vilde natur ikke bekræfte ideen om en speciel japansk ”kærlighed til naturen”. Faktisk fandt han det modsatte: Japaneres værdsættelse af dyr var begrænset til ”dyrearter som havde en usædvanlig æstetisk og kulturel appel under visse højt-kontrollerede omstændigheder. [...] Træk ved naturmiljøet, som faldt uden for det æstetiske og symbolske blev generelt ignoreret, betragtet som irrelevant eller bedømt lidet tillokkende.”⁹ [...] Med andre ord var deres værdsættelse af naturen meget begrænset og idealiseret, og de udtrykte kun lille etisk eller økologisk interesse for at bevare naturen og vildtlivet.¹⁰ Faktisk er Japan i en UNEP¹¹-udgivelse bedømt til en sidsteplads mellem 14 lande, hvad angår miljøhensyn og opmærksomhed på miljøet.¹² I stedet for harmoni fandt Kellert at japanere ”tillægger tilfredsheden over at kontrollere naturen langt større værdi”¹³. Japaneres ønske om at beherske og kontrollere naturen var mere udtalt end den han fandt i Tyskland og USA. Japanske holdninger til naturen er derfor ikke så simple som nogle iagttagere vil have os til at tro.

Pamela Asquith & Arne Kalland (red.) *Japanese Images of Nature*. Curzon 1997: 1-2, 6-7.

Oversat af Esben Andreasen

⁸ I artiklen ”Attitudes, Knowledge, and Behavior towards Wildlife among the Industrial Superpowers: United States, Japan and Germany”, *Journal of Social Issues* 49(1) (1993), s. 53-69

⁹ Side 59 i ovennævnte artikel.

¹⁰ I Stephen Kellert, ”Japanese Perceptions of Wildlife” *Conservation Biology* 5(3) (1991), s. 297-308.

¹¹ Forkortelsen står for *United Nations Environmental Programme*.

¹² Ovennævnte artikel fra 1991, s. 305.

¹³ Ovennævnte artikel fra 1991, s. 297.